

Kansalliskirjaston ja kirjastosektorien neuvostojen puheenjohtajien ja sihteerien kokous

Aika: 8.4.2009 klo 13.05–15.10

Paikka: Kansalliskirjasto, Unioninkatu 36, Kai Ekholmin huone

Osallistajat:	Kai Ekholm	Kansalliskirjasto, puheenjohtaja
	Kristiina Hormia-Poutanen	Kansalliskirjasto
	Maija Berndtson	Yleisten kirjastojen neuvosto
	Arja-Riitta Haarala	Suomen yliopistokirjastojen neuvosto
	Tarja Koskimies	AMKIT-konsortio
	Soile Harjala	Suomen yliopistokirjastojen neuvosto
	Janne Ranta	Erikoiskirjastojen neuvosto
	Tarja Takaranta	AMKIT-konsortio
	Liisa Ekebom	Kansalliskirjasto, sihteeri
Poissa:	Dorrit Gustafsson	Kansalliskirjasto

MUISTIO

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.05.

2. Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin kokouksen esityslista.

3. Tiedotusasiat

- Korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen hanke (<http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/rake.html>)
- KDK
- Kevään 2009 tapahtumat:
 - Kirjastoverkkopäivä 6.5. klo 10
 - FinELib-päivä 7.5. klo 10
 - Kirjastopäivät Turussa 10.–12.6.2009
- Seuraavat Kirjastoverkkopalveluiden kyselyt 2010

Keskustelu:

- Korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen hankkeessa on pohdittu korkeakoulukirjastojen tulevaisuuden näkymiä ja toiminnan reunaehjoja sekä juridisia kysymyksiä. Hankkeen raportti on kommenttikierroksella.
- FinELib-päivän teemana 7.5. on The Joint Information Systems Committee (JISC) ja lisensoinnin joustavuuden lisääminen.
- Kerrottiin, että opetusministeriö on ilmaissut kiinnostuksensa yleisten kirjastojen aineistohankinnan rahoittamiseen.
- Keskusteltiin kokousryhmän kokoonpanosta ja päätettiin, että puheenjohtajien lisäksi myös kirjastosektorien neuvostojen sihteerit kutsutaan tästä lähtien kokouksiin.

4. Kirjastoverkkopalveluiden toiminta 2008

Peruspalvelujen tarjonnan lisäksi toiminnassa olivat keskeisiä digitaalisen kirjaston järjestelmäarkkitehtuurin kehittäminen sekä kirjastoverkon rakenteelliseen muutokseen vastaaminen. Vuoden lopussa valmistui opetusministeriön Tutkimusinfrastruktuurin kartoitus- ja tiekarttahankkeen loppuraportti, jossa myös Kansalliskirjaston palvelut ovat hyvin edustettuina.

Digitaalisen kirjaston järjestelmäarkkitehtuurin kehittäminen:

- Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeeseen sisältyvä asiakasliittymän suunnittelu käynnistettiin, hanke-suunnitelma ja budjetti (2008–2011) vahvistettiin
- tehtiin päätös Kansallisen yhteisluettelon rakentamisesta sekä hankesuunnitelma
- Linnea2-konsortion yhteisluettelo toteutettiin
- MARC 21-formaatin konversio-ohje valmistui, Voyager -tietokannat konvertoitiin
- kaukopalveluohjelmisto kilpailutettiin ja valittiin sekä muodostettiin siihen liittyvä konsortio
- arkkitehtuurimallia esiteltiin kirjastoverkon ja muiden muistiorganisaatioiden tilaisuuksissa sekä kehitettiin edelleen asiakaspalautteen perusteella

Keskitettyjen kirjastoverkkopalvelujen kirjastoverkon rakenteellinen kehittäminen:

- järjestettiin kansallinen käyttäjäkysely ammattikorkeakoulu-, erikois-, yliopisto- ja yleisten kirjastojen asiakkaille (21 000 vastausta)
- järjestettiin kansallisia kirjastoverkkopalveluita koskeva asiakaskysely ammattikorkeakoulu-, erikois-, yliopisto- ja yleisille kirjastoille (664 vastausta). Vastausten perusteella palvelut ovat kirjastoille tärkeitä ja niissä on pääsoin onnistuttu hyvin. Palvelujen kehittämiskohteet on tunnustettu ja toimenpideohjelman laadinta käynnistynyt
- järjestettiin kysely kirjastoille toimintaympäristön muutoksista (lisensiointi)
- huomioitiin korkeakoulukirjastojen yhdistymiset palvelu- ja aineistosopimuksissa
- valmisteltiin AMKIT- ja Linnea-kirjastojen yhteistä kirjastojärjestelmäkonsortiota

Tutkimusinfrastruktuurikartoitus ja tiekartta

- opetusministeriön Infrastruktuurikartoitus- ja tiekarttahankkeen johtoryhmä tunnisti 24 hanketta merkittäviksi kansallisen tason infrastruktuureiksi Suomessa. Korkeakoulukirjastoja läheisesti koskevia kansallisen tason tutkimusinfrastruktuureja ovat *Kansallinen elektroninen kirjasto*, *FinELib* sekä *Kansalliskirjaston kokoelmat*.
- tiekartalle hyväksyttiin 20 esitystä, joista yksi on *muistiorganisaatioiden järjestelmäarkkitehtuurihanke*

Keskitettyjen palveluiden käyttö

- FinELibin kokotekstiaineistojen käyttö kasvoi 32 %.
- keskitetyn verkkoaineiston hankinnan (FinELib) osuus (€) oli yliopistoissa 81 % ja ammattikorkeakouluissa 58 % (vuonna 2007)
- poimintaluetteloinnin osuus uutuusluetteloinnista oli 82,5 % yliopistokirjastoissa ja 63,7% ammattikorkeakoulukirjastoissa

Esitys: Kristiina Hormia-Poutanen esittelee raportin vuoden 2008 toiminnasta ja budjettitoteuman. Keskustellaan vuosikatsauksesta.

Päätös: Todettiin, että raporttia ja toimintasuunnitelmaa on käsitelty myös johtokunnassa ja FinELib:n budjettia FinELib-ohjausryhmässä. Kristiina Hormia-Poutanen esitteli raportin vuoden 2008 toiminnasta ja budjettitoteuman. Infrastruktuurikartoitus- ja tiekarttahankkeen tiekartalle hyväksytyille esityksille on luvattu rahoitusta. Järjestelmäarkkitehtuurihankkeen osalta todettiin, että erilaiset arkkitehtuurit on tärkeää linkittää toimivaksi kokonaisuudeksi. KDK-asiakasliittymään on tulossa piirteitä kuten kansallinen tunnistaminen, pysyvät tunnisteet ja Kysy -palvelut ja Raketti-hankkeessa kehitetään korkeakoulukirjastojen infrastruktuuria; uudet hankkeet tulevat luomaan edellytyksiä korkealaatuiselle kansallisen tason toiminnalle.

Keskusteltiin yhteistilastosta, korkeakoulukirjastoissa käyttöön otettava standardi todettiin haastavaksi. KITT-ohjausryhmän ja vaikuttavuuden arviointiryhmän yhdistämistä on harkittu toiminnan tehostamiseksi. Pohdittiin tilastokysymystä suhteessa RAKE-hankkeeseen ja tieteellisten kirjastojen yhteistilastojen saatavuuteen. Todettiin, että tilastot ovat vaatineet suuren työpanoksen kirjastoissa, ohjeistusta on pidetty sekavana.

Keskusteltiin siitä, missä määrin FinELibin aineistohankinta tuntuu vastaavan eri sektorien tarpeisiin. Todettiin, että kaikki sektorit pyritään huomioimaan, mutta kaikille ei ole saatavissa tasapuolisesti aineistoja. Yleisten kirjastojen osalta pohdittiin korkeita kustannuksia ja sitä, miten tieto tarjolla olevista aineistoista tavoittaisi paremmin asiakkaat. Katsottiin, että aineistojen käyttö on yhteinen kysymys, myös Kansalliskirjasto hyötyisi käytön noususta. Keskustel-

tiin kustannusalan tilanteesta ja toivottiin, että kotimaisten tuottajien aineistoja olisi enemmän saatavilla FinELib:n kautta. Kristiina Hormia-Poutanen ehdotti, että seuraavien aineistoneuvottelujen jälkeen sektorit ilmaisivat toiveensa suoraan kustantajille, jos itselle tärkeät aineistotoiveet eivät ole toteutuneet. Todettiin, että kotimaisten aineistojen hinnat ovat liian korkealla ja päätettiin kartoittaa toimiviksi todettuja markkinointikäytäntöjä.

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli budjettitoteumaa. Suurin kuluerä ovat olleet lisenssit, vuoden 2008 alussa lisensseihin ovat tulleet mukaan Avoin yliopisto ja Avoin ammattikorkeakoulu. Nellissä suurimpia menoeriä ovat olleet atk- ohjelmistot ja henkilöstökulut. Siirtyvät määrärahat on kerätty yhteiseen pottiin, josta ne kohdennetaan uudelleen, paitsi FinELib:n osalta, jonka siirtyvät määrärahat on varattu Haltin kehittämiseen. Muut kulut koostuvat muun muassa tila- ja koulutuskuluista. Sektorimyönnöt pyritään kohdentamaan mahdollisimman tarkkaan jo budjetointivaiheessa. Janne Ranta toivoi tietoja erikoiskirjastojen tuloluvuista. Todettiin, että tulobudjetin halutaan jatkossa näkyvän budjettitoteumassa.

5. Kirjastoverkkopalveluiden toimintasuunnitelma 2009

Vuoden 2009 toimintasuunnitelmassa keskeistä ovat perustoiminnan lisäksi kansalliset hankkeet:

Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymän ohjelmistovalinta valmistellaan ja ohjelmisto hankitaan. Ohjelmiston pilotointiin valmistaudutaan. Pitkäaikaissäilytysjärjestelmän toiminnalliset vaatimusmäärittelyt valmistuvat ja teknisten vaatimusmäärittelyjen laadinta aloitetaan.

Amk-sektorin ja yleisten kirjastojen liittymisestä **kansalliseen yhteisluetteloon** neuvotellaan vuoden aikana. Uuden Lindan (Aleph) perustamisvaihe saadaan valmiiksi. Linnea2-konsortiota tuetaan uuden yhteisluettelon ylläpidossa koulutuksen ja viestinnän avulla. Auktoriteettitietokannan rakentamista valmistellaan.

Uusi **kaukopalveluohjelmisto otetaan käyttöön** Linnea2-konsortiossa ja se integroidaan yhteisluetteloon.

Korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen hankkeesta valmistuu loppuraportti kesäkuun lopussa. RAKE-suositukset ohjaavat kirjastopalveluiden kehittämistä ja keskittämistä.

Julkaisuarkistojen infrastruktuurihankkeessa kehitetään opetusministeriön rahoittamaa kansallista julkaisuarkistopalvelua. Aineistojen pitkäaikaissäilytykseen ja -saatavuuteen liittyvät linjaukset valmistuvat.

E-vapaakappale-hankkeessa avataan verkkoarkisto (2.4.2009) ja vapaakappaletyöasemat asiakaskäyttöön tietoturvakysymykset huomioiden. Suomi-verkkokeräyksen kattavuutta parannetaan ja toistuvat verkkoharavoinnit otetaan käyttöön.

Kirjastojen **ontologioiden** käyttöönottoon liittyvä tahtotila selvitetään koulutus- ja keskustelutilaisuuksilla. Ontologisoinnin tekniset reunaehdot ja kustannukset selvitetään, samoin ontologioiden teknisen ja sisällöllisen koordinoinnin edellyttämät resurssit.

Kirjastoverkkopalvelu järjestää kansainvälisen **IGeLU2009-konferenssin** (International Group of Ex Libris Users) Helsingissä syyskuussa 2009.

Tieteellisten kirjastojen yhteistilastoa, KITTiä, - erityisesti mittareita ja tunnuslukuja - kehitetään sisällöllisesti yhteistyössä korkeakoulukirjastojen kanssa.

HALTI-tietokannan raportointia, rakennetta, tilastointia (SUSHI-standardin mukaiset tilastot) ja IP-osoitteiden hallinnointia kehitetään kirjastojen ja Kansalliskirjaston tarpeisiin.

Opetusministeriön kanssa neuvotellaan yleisten kirjastojen keskitetyistä palveluista kaudelle 2010–2013. Yleisille kirjastoille järjestetään koulutusta **Marc21-formaatista**.

Tulosalueen toimintatapoja yhtenäistetään mm. toimintayksikköjen rajat ylittävien koulutus- ja viestintäohjelmien avulla.

Kaikkien sektoreiden osalta **valmistaudutaan tulossopimuskauteen 2010–2013** (LIITE 4).

Esitys: Kristiina Hormia-Poutanen esittelee vuoden 2009 toimintasuunnitelman (LIITE 5) ja budjetin (LIITTEET 6 ja 7). Keskustellaan toimintasuunnitelmasta ja budjetista sekä tulossopimuskaudesta 2010–2012 ja kirjastojen tarpeista.

Päätös: Kristiina Hormia-Poutanen esitteli toimintasuunnitelman vuodelle 2009 sekä budjetin. Keskeisiä hankkeita vuonna 2009 ovat KDK ja kansallinen yhteisluettelo. Lindalle on luotu toimintaohjelma palautekyselyn perusteella. Kansalliskirjasto on saanut opetusministeriöltä lisärahoitusta, Kirjastoverkkopalveluiden osuudesta suurin osa tullaan kohdentamaan Lindaan, toinen panostus Lindaan tulee olemaan projektinhallintaosaamisen parantaminen.

Keskustelua kirjastojen kanssa olisi käytävä jo projektien suunnitteluvaiheessa ja tiedotukseen ja sen oikea-aikaisuuteen on kiinnitettävä huomiota.

RAKE-hanke päättyy kesäkuun lopussa 2009, loppuraportin kuuleminen tapahtuu kesäkuussa ja lausuntokierros käydään kesällä. Tutkimustiedon hallintaa kehitetään ja rinnakkaisjulkaisemiselle pyritään saamaan toimintamalleja. Verkkoarkiston avajaiset pidettiin ja työasemat avattiin Kansalliskirjastolla, asemia tulee kaikkiin vapaakappalekirjastoihin. Ontologioiden osalta pyritään saamaan käyttöön kansallinen auktoriteettitietokanta, selvitystyötä tehdään vuoden 2009 aikana. Arja-Riitta Haarala lausui kiitoksensa korkeakoulukirjastoille järjestetystä seminaarista, joka oli koettu erittäin onnistuneeksi ja hyödylliseksi.

Keskusteltiin erikoiskirjastojen mahdollisuuksista päästä mukaan KDK-pilottiin. Pilotti toteutuu vuonna 2010 ja mukaan valitaan ennalta määriteltyjen kriteerien perusteella 5-6 organisaatiota erilaisista muistiorganisaatioista. Todettiin, että erikoiskirjasto tulee tuskin mahtumaan pilottiorganisaatioiden joukkoon. Keskusteltiin kaukopalveluohjelmistosta, ohjelmisto on kilpailutettu ja laskutukseen saattaa tulla muutoksia jos kaukopalvelusta tulee maksullista palvelutoimintaa.

Kysyttiin yhteisluetteloon liittymisen ja tarjouksen aikatauluista. Kristiina Hormia-Poutanen kertoi, että yhteisluettelon laadusta halutaan varmistua, joten kehitystyö jatkuu vielä ensi vuonna ja liittyminen tulisi tapahtumaan vuosina 2010–2011. Yleiset kirjastot selvittävät asiaa omalta osaltaan. Kai Ekholm kertoi, että RAKE-hankkeen osalta Varastokirjastosta on käyty paljon keskustelua, opetusministeriö on ehdottanut Kansalliskirjaston ja Varastokirjaston yhteenliittymää, mutta tämä ei voi tapahtua mekaanisesti vaan asiassa on edelleen paljon selvitettävää. Yhdistymiseen liittyy myös mahdollisia uhkia ja tarkat laskelmat ovat tarpeen, tavoitteena on kehittää aidosti toimiva kokonaisuus. Kirjastoverkon näkemys on, että Varastokirjaston palvelujen on pysyttävä maksuttomina.

Keskusteltiin mahdollisuudesta käsitellä Julkaisuarkistojen infrastruktuurihankkeessa kysymystä kirjasto- ja arkistolaitoksen yhteistyöstä. Todettiin, että kysymystä ei voida ottaa mukaan tähän projektiin, mutta asiaa voidaan viedä eteenpäin muilla tavoin. Toimintasuunnitelma sovittiin laitettavaksi Kansalliskirjaston verkkosivuille.

Opetusministeriö on pyytänyt epävirallisen luonnoksen siitä, mitä asioita tullaan käymään läpi keskusteltaessa tulossopimuskaudesta 2010–2013. Todettiin, että Kansalliskirjaston palvelurooli on kirjastoille tärkeä ja jos kirjastoverkko voi luottaa siihen, että Kansalliskirjasto hoitaa hyvin tehtävänsä palvelukeskuksena, se voitaisiin nähdä luontevasti myös osaamiskeskuksena.

6. Toimikaudet päättyvät 2009

- FinELib-ohjausryhmä ja -konsortior ryhmä
- Verkkopalveluryhmä
- Vaikuttavuuden arviointiryhmä

Esitys: Keskustellaan uusien ryhmien nimitysaikatauluista ja menettelystä sekä Verkkopalveluryhmän tarpeesta.

Päätös: Kristiina Hormia-Poutanen pyysi kokousryhmää huomioimaan ohjausryhmässä ja konsortior ryhmässä tulossa olevat muutokset. Verkkopalveluryhmän ja vaikuttavuuden arviointiryhmän osalta todettiin, ettei toiminta ole kaikilta osin ollut toivotun kaltaista. Kokousryhmän jäseniä pyydettiin miettimään keinoja, joilla saataisiin oikeanlaiset asiantuntijat mukaan suunnittelemaan tulevia muutoksia.

7. Kirjastoverkkopalvelut – Kirjastot.fi – yhteistyö

Kansalliskirjaston vuoden 2008 asiakaskyselyn vastausten perusteella Kirjastot.fi-sivusto on tärkein kanava, jonka välityksellä yleisten kirjastojen henkilökunta haluaa saada tietoa Kansalliskirjaston kansallisista kirjastoverkkopalveluista.

Vuonna 2008 Kansalliskirjaston Kirjastoala-verkkosivujen ja Kirjastoverkkopalvelut-utiskirjeen uutiset on lähetetty julkaistaviksi myös Kirjastot.fi:n KirjastoPro-kanavalla. Kansalliskirjaston kirjastoille suunnatuista tilaisuuksista on myös tiedotettu Kirjastot.fi:n Ammattikalenterissa.

Tieteellisten kirjastojen etusivun Tilken ylläpito on lopetettu tarpeettomana, koska linkkejä kirjastojen kotisivuille ja tietokantoihin ylläpidetään Kirjastot.fi:ssä.

Yleisten kirjastojen IP-osoitteiden ilmoittamisen ja ylläpidon siirtämistä Kirjastot.fi-palvelusta Kirjastoverkkopalveluiden Halti-tietokantaan valmisteltiin vuoden aikana KiFi-toimituksen kanssa. Kirjastoille lähetettiin aiheesta ennakkotietoa.

Kirjastot.fi-toimituksen ja Kirjastoverkkopalvelujen kesken on keskusteltu järjestelmäarkkitehtuurin kehittämisestä.

Kirjastoverkkopalveluista ovat Kirjastot.fi:n ohjausryhmässä mukana Ari Rouvari ja Ulla Ikaheimo sekä Kirjastot.fi:n toimituskunnassa Päivi Jokitalo (vuonna 2008 myös Aki Kangas).

Keskustelu:

Todettiin, että yhteistyötä Kirjastoverkkopalvelujen ja Kirjastot.fi:n välillä on jatkettu.

8. Muut asiat

Muita käsiteltäviä asioita ei ollut.

9. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.10.